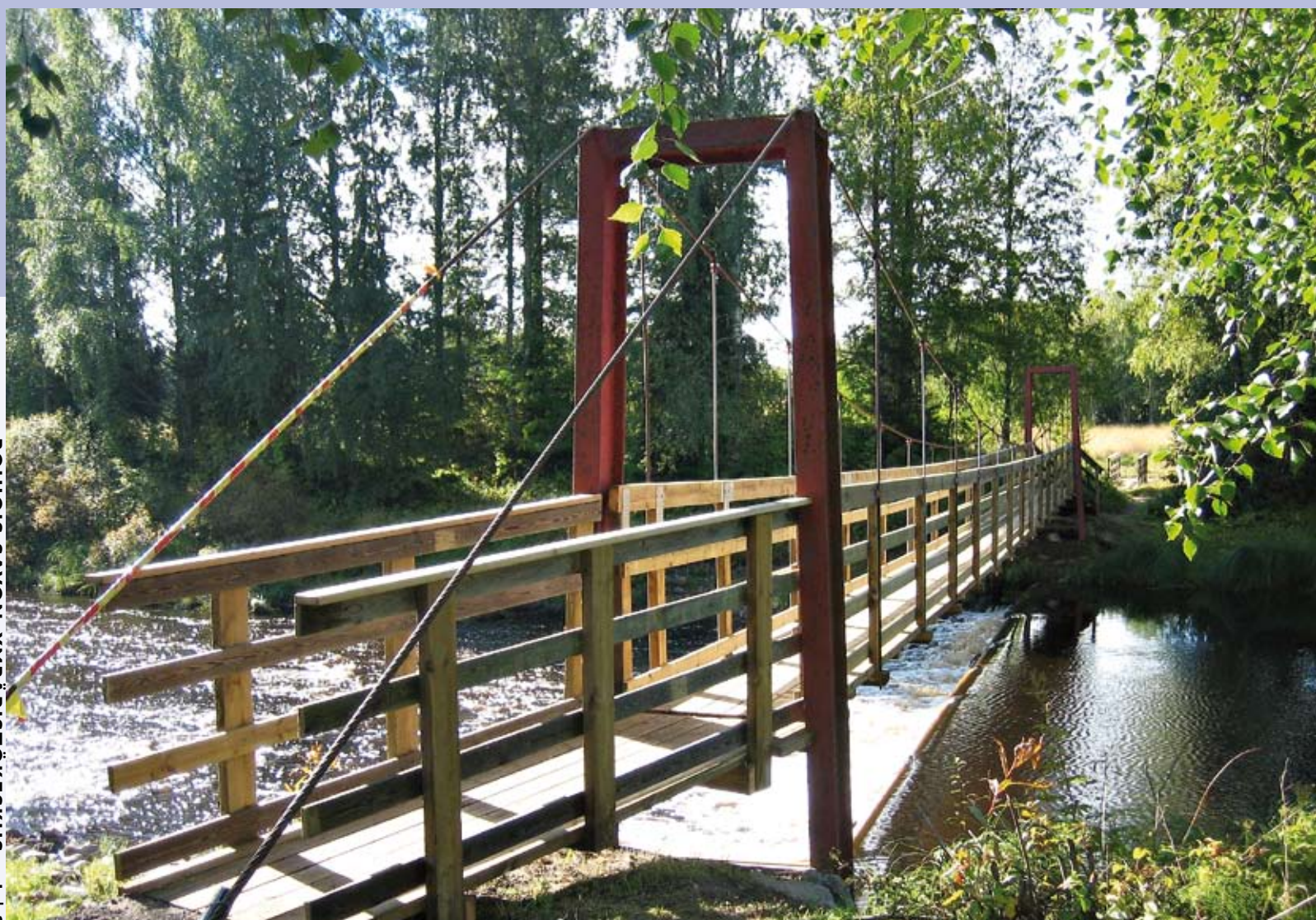

Ympäristötyöt työllistäjänä

Pohjois-Savon YTY 2004 –projektin raportti vuodelta 2007

Pirjo Karinen

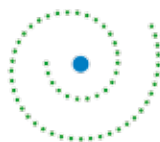

POHJOIS-SAVON YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA I | 2008

Ympäristötyöt työllistäjänä

Pohjois-Savon YTY 2004 –projektin raportti vuodelta 2007

Pirjo Karinen

POHJOIS-SAVON
YMPÄRISTÖKESKUS

POHJOIS-SAVON YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA I | 2008
Pohjois-Savon ympäristökeskus

Taitto: Lotta-Marie Lemiläinen
Kansikuva: Pirjo Karinen, Osmangin riippusilta, Kiuruvesi
Sisäsivujen kuvat: Projektihenkilöstö ellei toisin mainita

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

Julkaisu on painettu paperille, joka on valmistettu ympäristöä säästäen.

Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 2008

ISBN 978-952-11-2890-5 (nid.)
ISBN 978-952-11-2892-9 (PDF)
ISSN 1796-1858 (pain.)
ISSN 1796-1866 (verkkoj.)

SISÄLLYS

1 Johdanto	5
2 Projektin kuvaus	7
3 Projektin hallinnointi	8
4 Toiminta vuonna 2007	10
4.1 Koulutus	12
4.1.1 Perinnerakentamisen työpaja	12
4.1.2 Yty-koulutus	15
4.2. Henkilöstö	18
4.2.1 Projektihenkilöstö	18
4.2.2 Työllistetyt	19
5 Työskentely kunnissa	20
5.1 Koillis-Savo	20
5.1.1 Juankoski	20
5.1.2 Kaavi	22
5.1.3 Nilsä	26
5.1.4 Rautavaara	28
5.1.5 Tuusniemi	31
5.2 Kuopion seutu	32
5.2.1 Karttula	32
5.2.2 Maaninka	35
5.3 Sisä-Savo	36
5.3.1 Rautalampi	36
5.3.2 Suonenjoki	39
5.3.3 Tervo	42
5.3.4 Vesanto	44
5.4 Varkauden seutu	45
5.4.1 Leppävirta	45
5.4.2 Varkaus	49
5.5 Ylä-Savo	51
5.5.1 Iisalmi	51
5.5.2 Kiuruvesi	55
5.5.3 Sonkajärvi	58
6 Projektin ulkoinen arviointi	60
7 Viestintä	61
8 Tavoitteiden toteutuminen	65
8.1 Työllistyminen	65
8.2 Kustannusten toteutuminen	66

Pekka Uusisuo työstää hirttä.

1 Johdanto

Vuonna 2004 aloitettu ympäristötyöprojekti Pohjois-Savon YTY 2004 on päättymässä. Projektin viimeinen toimintavuosi on kulumassa loppuun ja viimeiset työkohteet ovat valmistuneet. Vuosi 2007 toimittiin eräällä tavalla lisäajalla, alunperin projektin piti päättyä vuoden 2006 loppuun, mutta TE-keskuksen myöntämän jatkoajan ja rahoituksen turvin pystyttiin toimintaa jatkamaan myös vuosi 2007.

Projektin toiminta vuonna 2007 oli kaikin puolin vakiintunutta. Edellisenä vuonna mukana olleista 17 kunnasta Siilinjärvi ei lähtenyt enää mukaan, joten 16 kuntaa oli mukana viimeisenä projektin toimintavuotena.

Kaudella 1.1.–31.12.2007 projektissa on ollut mukana yhteensä 102 henkilöä, joista uusia aloittaneita oli 70 ja keskeyttäneitä 11, joista viisi keskeytti työllistymisen takia. Henkilötyöpäiviä kertyi 12113. Koko projektin ajalta 1.1.2004–31.12.2007 henkilötyöpäiviä on kertynyt yhteensä 36885 eli lähes 154 henkilötyövuotta. Kokonaistavoite oli 38727 henkilötyöpäivää eli 161 htv. Tavoitteesta hieman jäätiin, mutta syynä on se, että alun perin ajateltiin työllistettävien työajan olevan kaikissa kunnissa 100 %. Käytännössä suurin osa kunnista noudatti 85 %:n työaikaa. Luvut ovat silti varsin vaikuttavia!

Työkohteet kunnissa ovat olleet samantyyppisiä kun aikaisempinakin vuosina. Tekemätön työ on kohdannut tekijänsä.

Päällimmäisinä asioina niin vuoden 2007 toiminnan kuin koko projektinkin osalta on jäänyt mieleen erittäin sujuva yhteistyö kuntien ja ympäristökeskuksen välillä. Se on ilmentynyt esimerkiksi ohjausryhmätyöskentelyssä, joka on ollut mielestäni keskustelemaa, yhteisiin tavoitteisiin pyrkivää ja asiallista. Projektin toimintaa on voitu konkreettisesti ohjata ohjausryhmän viitoittamaan suuntaan. Lisäksi olen pannut tyytyväisyydellä merkille työnsuunnittelijoiden saumattoman yhteistyön kuntien kanssa.

Projekti on saanut paljon näkyvyyttä mediassa tänäkin vuonna ja projektista välittynyt sitä kautta myönteinen kuva.

Koska nyt päättyvä projekti on saanut positiivisen vastaanoton ja lunastanut pääosin sille asetetut tavoitteet ja toiveet, on Pohjois-Savossa katsottu aiheelliseksi jatkaa YTY-töitä. Erittäin hyvän pohjan tälle luo ohjelmakauden 2007-2013 ESR rahoituksessa Itä-Suomelle osoitettu lupaava rahoituskehys. Tätä kirjoitettaessa uuden ympäristötyöprojektin projektihakemus ohjelmakaudelle 2007-2013 on muotoutumassa ja on tarkoitus jättää TE-keskukselle ennen joulua 2007.

Kiitän projektin ohjausryhmää ja projektihenkilöstöä hyvin sujuneesta yhteistyöstä ja projektin eteen tehdystä työstä. Kiitos myös mukana oleville kunnille siitä, että olette osaltanne mahdollistaneet projektin toiminnan. Projektiin osallistuneille kiitos hyvin toteutetuista työkohteista.

Ari Räsänen, rakennuttamispäällikkö

Pohjois-Savon YTY 2004 -projektiin osallistuneet kunnat vuonna 2007

©Maanmittauslaitos lupa nro 7/MYY/07

2 Projektin kuvaus

Ohjelma, toimintalinja, toimenpidekokonaisuus

Pohjois-Savon YTY 2004 –projekti toteutetaan:

- tavoiteohjelmassa 1A
- toimintalinjassa 1A.2 Osaamisen vahvistaminen ja työvoiman valmiuksien parantaminen
- toimenpidekokonaisuudessa 1A.2.4. Työelämän tasa-arvon edistäminen

Pohjois-Savon YTY 2004 on ympäristötyöprojekti, jonka rahoittajina ovat Euroopan sosiaalirahasto (ESR), työministeriö ja hankkeessa mukana olevat kunnat. Projekti käynnistyi vuonna 2004 Sisä-Savon ja Varkauden seudun kunnissa ja laajeni vuoden 2005 alusta Koillis-Savon ja Ylä-Savon kuntiin. Vuonna 2007 projektiin osallistuivat Iisalmi, Juankoski, Kaavi, Karttula, Kiuruvesi, Leppävirta, Maaninka, Nilsiä, Rautalampi, Rautavaara, Sonkajärvi, Suonenjoki, Tervo, Tuusniemi, Varkaus ja Vesanto.

Projektin tavoitteena on kouluttaa ja työllistää ensisijaisesti pitkäaikaistyöttömiä ympäristön kunnostustöihin, edistää työnhakijoiden työllistymistä, parantaa ympäristön hoidon viestintää ja edistää ympäristön kunnostamista.

Työkohteina voivat olla rakennuksien, ympäristön ja vesistön kunnostamiseen liittyvät toimenpiteet ensisijaisesti maisemallisesti tai kulttuurisesti arvokkailla alueilla. Kunnat esittävät työkohteita ja maksavat työllistettyjen palkkakustannukset. Kohteiden omistajat vastaavat kunnostustöissä tarvittavista materiaalikustannuksista.

Projektin varsinaisen kohderyhmän muodostavat pitkäaikaistyöttömät. Välillisiä kohderyhmiä ovat kunnostuskohteiden omistajat (mm. kunnat, seurakunnat, kylätoimikunnat, osakaskunnat, säätiöt, yksityiset henkilöt, yritykset, työpajat).

Projektin toimintamalli perustuu kuntien ja Pohjois-Savon ympäristökeskuksen yhteistyölle. Kunnat ovat palkanneet työntekijät projektiin osoitetulla palkkatuella yleensä kuuden kuukauden työsuhteisiin. Pohjois-Savon ympäristökeskukseen palkatut työsuunnittelijat toimivat kuntien työkohteissa työntekijöiden ohjaajina ja opastajina. He ovat tiiviissä yhteistyössä kuntien ja työvoimatoimistojen kanssa työkohteiden ja työntekijöiden valintoja tehtäessä. Kunnat päättävät viime kädessä työkohteista ja kohteiden omistajat vastaavat tarvittavista materiaalikustannuksista.

Projektille on asetettu kolme tavoitetta. Työllisyystavoitteen mukaisesti projekti kouluttaa ja työllistää ensisijaisesti pitkäaikaistyöttömiä ympäristönhoitotöihin. Koulutuksessa tutustutaan perinteisiin rakennusten kunnostamismenetelmiin ja ympäristön hoitoon liittyviin periaatteisiin ja työtapoihin sekä suoritetaan tieturva-, tulityö-, työturvallisuus- ja ensiapukortit. Koulutuksen tavoitteena on edesauttaa henkilöiden työllistämisyksikön jälkeistä siirtymistä työmarkkinoille.

Ympäristötavoite toteutuu käytännön töiden kautta. Työkohteet ovat muodostuneet mallikohteiksi ympäristöissään. Säilyttävät kunnostamistavat ovat tulleet tutuiksi ja ympäristön tilassa on tapahtunut näkyviä muutoksia. Viestinnän tavoitteena on tehdä tutuksi ympäristön ja rakennusten kunnostustapoja sekä edesauttaa tulevaisuudessa työkohteiden ja työntekijöiden kohtaamista.

Projektin kokonaisrahoitus 1.11.2003–29.2.2008 on 5 465 122 €. Suurin rahoitusosuus 44,2% tulee Euroopan Sosiaalirahaston (ESR) kautta ja kansallinen rahoitusosuus 29,2% työministeriöltä. Kuntarahoituksen osuus on 26,6 %.

3 Projektin hallinnointi

Projektin hallinnoijana ja organisoijana on Pohjois-Savon ympäristökeskus, jonne on projektia varten palkattu erillinen projektihenkilöstö: projektipäällikkö, projektisihteeri ja 10 työsuunnittelijaa. Projektin valvojana toimii rakennuttamispäällikkö Ari Räsänen. Ohjausryhmässä ovat edustettuina mukana olevat kunnat ja työvoimatoimistot, Pohjois-Savon ympäristökeskus ja Pohjois-Savon TE-keskus. Ohjausryhmän jäsenet ilmenevät taulukosta 1.

Taulukko 1. Ohjausryhmän jäsenet

Kunnat	Varsinainen jäsen	Varajäsen
Iisalmi	Jyrki Könttä	Juhani Räisänen
Kiuruvesi	Ari Ruotsalainen	Markku Ruotsalainen
Sonkajärvi	Jari Sihvonen	Kauko Korolainen
Juankoski	Hemmo Kauppinen	
Kaavi	Veli Sallinen	Voitto Kilpeläinen
Tuusniemi	Teuvo Nissinen	Martti Kähkönen
Karttula	Jukka Rissanen	Pekka Leinonen
Maaninka	Juho Pelkonen	Seppo Mykkänen
Tervo	Jukka Korhonen	Erkki Korhonen
Nilsia	Mikko Lehto	Hannu Piironen
Rautavaara	Matti Matikainen	Mikko Hartikainen
Rautalampi	Tuure Savolainen	Markku Karhu
Suonenjoki	Veijo Turkki	Heli Kanninen
Vesanto	Juha Soininen	Antti Korhonen
Leppävirta	Rauno Kujanpää	Leila Kantonen
Varkaus	Timo Kinanen	Arto Lehtonen
Työvoimatoimistot		
Iisalmen seudun työvoimatoimisto	Jorma Anttila	Heikki Tuokko
Siilinjärven työvoimatoimisto	Päivi Halonen	Sinikka Turunen
Varkauden seudun työvoimatoimisto	Arja Marjo	1. vara Maija Kokkonen 2. vara Ritva Muhonen
Kuopion seudun työvoimatoimisto	Hannu Siikavirta	Jaana Korhonen
Pohjois-Savon TE-keskus		
	Riitta-Leena Rissanen	
Pohjois-Savon ympäristökeskus		
	Ari Räsänen	Eino Toivanen
	Helena Björk	Anne Grönlund

Ohjausryhmän kokouksiin ovat lisäksi osallistuneet rahoittajan edustajana ESR-koordinaattori Merja Hilpinen Pohjois-Savon TE-keskuksesta sekä projektipäällikkö Pirjo Karinen ja projektsihteeri Elina Väisänen Pohjois-Savon ympäristökeskuksesta

Ohjausryhmä on kokoontunut vuoden aikana neljä kertaa, joista 24.1. Suonenjoella, 24.4. Iisalmessa, sekä 22.8. ja 24.10. Kuopiossa.

Ohjausryhmä tutustui Kuopion järviympäristöön elokuun kokouksen yhteydessä.

4 Toiminta vuonna 2007

Projektin neljäs toimintavuosi sujui suunnitelmien mukaisesti. Työntekijöiden ja työkohteiden kartoitus tehtiin yhteistyössä kuntien ja työvoimatoimistojen kanssa. Projektikoulutusten jälkeen työkausi kunnissa käynnistyi huhtikuussa. Työkohteina oli aikaisempia vuosia enemmän suurikokoisia, näkyviä rakennuksia ja rakenteita.

Projektin toimintamenovoimilla palkattujen työsuunnittelijoiden määrä kasvoi kymmeneen, kun Rautavaaralle haettiin oma työsuunnittelija. Hankkeen maantieteellinen laajuus ja kuntien omat resurssit huomioiden työsuunnittelijoiden palkkaaminen on ollut edellytys yty-töiden tavoitteiden mukaiselle toteuttamiselle.

Työsuunnittelijoiden toimipaikat sijoituivat kunnittain siten, että yhden työsuunnittelijan vastuulla voi olla 1–3 kuntaa. Työsuunnittelijat ja heidän vastuualueensa ilmenevät taulukosta 2. Työsuunnittelijoiden sijoituskuntina olivat Iisalmi, Kaavi, Karttula, Kiuruvesi, Leppävirta, Nilsia, Rautalampi, Rautavaara, Sonkajärvi ja Varkaus. Kuntien palkkaamien yty-työntekijöiden määrät vaihtelivat kunnittain.

Taulukko 2. Työsuunnittelijat ja vastuualueet

Pertti Huttunen	Karttula, Maaninka, Tervo
Markku Jauhiainen	Nilsia
Kari Julkunen	Juankoski, Kaavi, Tuusniemi
Veijo Juuti	Varkaus
Esko Karvinen	Rautalampi, Suonenjoki, Vesanto
Seppo Keränen	Sonkajärvi
Jari Komulainen	Leppävirta
Reijo Kärki	Iisalmi
Timo Pelkonen	Rautavaara
Veli Ylönen	Kiuruvesi

Työsuunnittelijoiden palkkaaminen on osoittautunut toimivaksi sekä kuntien että projektin kannalta. Työsuunnittelijat toimivat kunnissa projektiin palkattujen työntekijöiden ohjaajina, organisoivat ja suunnittelevat työkohteet yhteistyössä kuntien kanssa sekä valitsevat työntekijät yhteistyössä kuntien ja työvoimatoimistojen kanssa.

Projektissa olevaa suunnittelurahaa on käytetty Kaavin vanhan paloaseman ulko-asun kunnostussuunnitelman tekemiseen sekä pienimuotoisiin vihersuunnitelmiin Sonkajärvellä. Kaavin kunnostustyön suunnittelijaksi valittiin kilpailutusmenettelyllä arkkitehtitoimisto Torikka & Karttunen Joensuusta. Vihertyösuunnitelmat toteutti Pihasuunnittelu ja neuvonta P. Ruuska Vieremältä.

Projektihenkilöstön tapaamisia pidettiin viisi kertaa: 27.2. ja 10.4. 2007 Kuopiossa, 12.6. Rautavaaralla, 26.9 ja 15.11. Kuopiossa. Tapaamisissa käsiteltiin mm. työkautta ja työntekijöiden hankintaa sekä sovittiin yhteisistä toimintatavoista. Kesäkuun tapaamisen yhteydessä tutustuttiin Rautavaaralla tehtyihin yty-töihin ja Jukka Lappalaisen yksityiseen luontopolkuun. Loppuvuoden tapaamisissa käsiteltiin projektin päättymiseen liittyviä asioita, raportointia, tietojen keruuta ja arkistointia.

Arkkitehdit Osmo Karttunen ja Aleksanteri Jääskeläinen esittelevät Kaavin vanhan paloaseman kunnostussuunnitelmaa projektipäällikkö Pirjo Kariselle, rakennuspäällikkö Veli Sallille ja rakennusmestari Voitto Kilpeläiselle

4.1

Koulutus

Projektin toinen päätavoite on kouluttaa. Tavoite liittyy kiinteästi työllistämistavoitteeseen. Koulutuksen sisällöt on toteutettu siten, että ne tukevat työkohteissa tarvittavia taitoja ja edesauttavat henkilöiden jatkotyöllistymistä. Vuoden aikana toteutettiin sekä perinnerakentamisen työpaja että varsinainen yty-koulutus.

4.1.1

Perinnerakentamisen työpaja

Perinnerakentamisen työpaja –koulutus toteutettiin alkuvuodesta samanaikaisesti Iisalmessa, Juankoskella ja Suonenjoella. Koulutuksesta vastasi Iisalmessa Ylä-Savon ammattiopisto ja Juankoskella ja Suonenjoella Savon ammatti- ja aikuisopisto. Koulutukseen osallistui yhteensä 22 henkilöä.

Perinnerakentamisen työpaja kesti 9 viikkoa ja sen aikana opeteltiin hirsikehikon tekoa, ikkunoiden kunnostamista ja Juankoskella lisäksi korjausmuurausta. Työpajan aikana kertyi yhteensä 891 henkilötyöpäivää. Osallistujista 14 henkilöä oli aiemmin ollut mukana yty-projektissa.

Perinnerakentamisen työpaja pidettiin talvisissa olosuhteissa.

Salvoksen teko vaatii tarkkuutta.

Juankoskella tehtiin hirsikehikoita. Osa työstä tehtiin ulkona.

Suonenjoella koulutukseen osallistujat suunnittelivat Hiihtomaahan tulevan laavun. Kehikko valmistettiin koulutuksen aikana Työsuunnittelija Pertti Huttunen (vas.) kertoo hirsirakentamisen menetelmistä. Opettaja Jussi Katainen (alla.) tarkastelee salvoksen istuvuutta.

Perinnetyöpajan päättyessä osallistujat antoivat koulutuspalautteen sähköisesti Opal -järjestelmään. Palautteet annettiin asteikolla 1-5, jossa 1=huonosti, 2= välttävasti, 3 = tyydyttävästi, 4 = hyvin ja 5 = erinomaisesti. Palautteiden keskiarvot koulutuspaikkakunnittain ilmenevät taulukosta 3.

Taulukko 3. Opal -palautteiden keskiarvot koulutuspaikkakunnittain.

Perinnerakentamisen työpaja	keskiarvo		
	lialmi	Juankoski	Suonenjoki
Oppimisympäristö	N=7	N=5	N=4
Minua on koulutuksen aikana kannustettu ja tuettu oppimaan	3,8	4,4	3,5
Opettajien ja opiskelijoiden vuorovaikutus on mielestäni sujunut	4,1	4,2	3,5
Koulutuksessa on mielestäni käytetty asianmukaisia laitteita ja välineistöä	4,0	4,2	4,0
Koulutuksessa käytetty oppimateriaali on tukenut oppimistani	3,8	3,8	4,0
Mielestäni opetuksen järjestelyt ovat toimineet	3,8	3,8	3,5
Olen saanut työvoimatoimistosta tarvitsemaani tietoa ja tukea koulutukseen	3,7	3,2	3,2
Koulutuksen toteutus			
Koulutus on vastannut siitä ennakoon saamiani tietoja	3,4	3,8	3,2
Koulutuksen tavoitteet on käyty läpi opiskelun alkuvaiheessa	3,7	3,7	3,7
Olen saanut ohjausta opiskelun aikana	3,8	3,8	3,7
Opiskelijoilla on mielestäni ollut mahdollisuus vaikuttaa koulutuksen toteutukseen	4,0	3,2	3,7
Saamani opetus on ollut asiantuntevaa	4,0	4,6	3,5
Saamani oppimistehtävät ovat olleet haasteellisia	4,0	3,6	3,7
Ammatillinen osaaminen ja elinikäinen oppiminen			
Koulutus on lisännyt ammatillista osaamistani	3,5	3,8	4,0
Voin hyödyntää koulutuksessa oppimaani työelämässä	3,8	3,6	3,5
Opiskelutaitoni ovat lisääntyneet koulutuksen aikana	3,4	3,4	3,5
Koulutus on lisännyt haluani opiskella uusia asioita	3,8	3,2	3,2
Koulutus on selkeyttänyt urasuunnitteluani ja elämäntilannettani	4,0	3,0	3,0
Koulutus on antanut valmiudet osallistua näyttökokeisiin	4,0		2,0
Työpaikoilla tapahtuva työssä oppiminen			
Työtehtäväni työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikana ovat tukeneet oppimistani	3,5	4,0	
Yleisarvosana			
Koulutus on vastannut sille asettamiani odotuksia	3,8	4,0	4,0

Yty-koulutus

Varsinainen Yty-koulutus käynnistyi 15.3. samanaikaisesti Iisalmessa, Juankoskella ja Suonenjoella. Kouluttajana oli Savon ammatti- ja aikuisopisto. Koulutukseen osallistui 71 henkilöä, joista 15 oli ollut aikaisempina vuosina mukana projektissa ja 3 siirtyi suoraan yty-koulutukseen perinnerakentamisen työpajan jälkeen. Yty-koulutusjakso päättyi 13.4.

Yty-koulutuksessa suoritettiin työssä tarvittavat kortit: työturvallisuuskortti, tulityökortti, tieturva 1 –kortti ja EA-1 –kortti. Lisäksi tutustuttiin perinnerakentamiseen, virkistys- ja reittirakentamiseen, jätehuoltoon ja ympäristön hoitoon yleisellä tasolla. Koulutukseen sisältyi myös ATK-käyttöön, yrityksen perustamiseen ja työnhakuun liittyvät osiot.

Korttisuorituksiin sisältyi käytännön harjoituksia.

Koulutuksen päätyttyä osallistuneet antoivat koulutuspalautteen Opal -järjestelmään. Palautteessa pyydettiin arvioimaan oppimisympäristöä, koulutuksen toteutusta, ammatillista osaamista ja elinikäistä oppimista, työpaikoilla tapahtuvaa työssä oppimista, projektityöskentelyä ja yleisarvosanaa asteikolla 1–5, jossa 1=huonosti, 2=välttävästi, 3 = tyydyttävästi, 4 = hyvin ja 5 = erinomaisesti. Palautteiden keskiarvot koulutuspaikkakunnittain ilmenevät taulukosta 4.

Palautteista käy ilmi, että yleisarvosana kaikissa koulutuksissa oli hyvä, parhaimman yleisarvosanan sai Iisalmen koulutus. Opetuksen asiantuntemus on saanut kaikilla paikkakunnilla hyvän arvosanan. Palautteissa suurimmat erot olivat projektityöskentelyn ja näyttökokeisiin osallistumisvalmiuden kohdalla. Näiden osioiden kohdalla Iisalmen koulutus sai parhaimmat arvosanat.

Opettaja Jouko Ritsilä vastasi Suonenjoen koulutuksesta.

Taulukko 4: Opal-palautteiden keskiarvot koulutuspaikkakunnittain:

YTY-koulutusjakso	keskiarvo		
	lisalmi	Juankoski	Suonenjoki
	N=19	N=21	N=22
Oppimisympäristö			
Minua on koulutuksen aikana kannustettu ja tuettu oppimaan	3,4	3,8	3,4
Opettajien ja opiskelijoiden vuorovaikutus on mielestäni sujunut	3,8	3,9	3,6
Koulutuksessa on mielestäni käytetty asianmukaisia laitteita ja välineistöä	3,4	3,6	3,9
Koulutuksessa käytetty oppimateriaali on tukenut oppimistani	3,8	3,8	4,0
Mielestäni opetuksen järjestelyt ovat toimineet	3,6	3,9	3,8
Olen saanut työvoimatoimistosta tarvitsemaani tietoa ja tukea koulutukseen	2,5	3,0	3,3
Koulutuksen toteutus			
Koulutus on vastannut siitä ennakoon saamiani tietoja	3,5	3,4	3,5
Koulutuksen tavoitteet on käyty läpi opiskelun alkuvaiheessa	3,7	3,6	3,4
Henkilökohtaiset opiskelutarpeeni ja aikaisempi koulutus ja työkokemus on otettu huomioon henkilökohtaista opiskeluohjelmaa (HOPS) laadittaessa	3,1	3,0	2,9
Henkilökohtainen opiskeluohjelmani (HOPS) on toteutunut suunnitelman mukaisesti	3,3	3,1	3,3
Olen saanut ohjausta opiskelun aikana	3,5	3,4	3,4
Opiskelijoilla on mielestäni ollut mahdollisuus vaikuttaa koulutuksen toteutukseen	3,4	3,3	3,3
Saamani opetus on ollut asiantuntevaa	3,9	3,8	3,9
Saamani oppimistehtävät ovat olleet haasteellisia	3,2	3,2	3,3
Saamani etätyötehtävät ovat tukeneet oppimistani	2,8	3,2	3,0
Ammatillinen osaaminen ja elinikäinen oppiminen			
Koulutus on lisännyt ammatillista osaamistani	2,8	3,1	2,7
Voin hyödyntää koulutuksessa oppimaani työelämässä	3,1	3,4	3,3
Opiskelutaitoni ovat lisääntyneet koulutuksen aikana	3,0	3,1	3,0
Koulutus on lisännyt haluani opiskella uusia asioita	3,0	3,2	3,1
Koulutus on selkeyttänyt urasuunnitteluani ja elämäntilannettani	2,8	2,9	3,0
Koulutus on antanut valmiudet osallistua näyttökokeisiin	4,0	3,1	2,8
Työpaikoilla tapahtuva työssä oppiminen			
Työssäoppimisen järjestelyt olivat mielestäni hoidettu	4,0	3,5	3,0
Työssäoppimisen aikana saamani ohjaus oli hoidettu	4,0	3,4	3,0
Työtehtäväni työpaikalla tapahtuvan oppimisen aikana ovat tukeneet oppimistani	4,0	3,4	3,0
Projektityöskentely			
Projektityöskentelyn ohjaus hoidettiin	4,0	3,6	2,8
Yleisarvosana			
Koulutus on vastannut sille asettamiani odotuksia	3,9	3,6	3,5

4.2.

Henkilöstö

Projektin henkilöstö koostuu Pohjois-Savon ympäristökeskukseen palkatusta projektihenkilöstöstä, kuntien palkkaamista yty-työntekijöistä ja projektin järjestämään työvoimakoulutukseen osallistuneista henkilöistä.

4.2.1

Projektihenkilöstö

Pohjois-Savon ympäristökeskukseen on projektin toimintamenoilla palkattu projektipäällikkö, projektisihteeri ja 10 työnsuunnittelijaa, taulukko 5. Projektipäällikkö vastaa projektin johtamisesta ja organisoinnista. Projektisihteerin tehtävänä on vastata projektin taloushallinnosta ja toimistotehtävistä. Työnsuunnittelijat toimivat kuntiin palkattujen työntekijöiden (työllistettyjen) ohjaajina, organisoivat ja suunnittelevat työkohteet yhteistyössä kuntien kanssa sekä valitsevat työntekijät yhteistyössä kuntien ja työvoimatoimistojen kanssa. Kuntien palkkaamien yty-työntekijöiden määrät vaihtelivat kunnittain. Työnsuunnittelijoiden palkkaaminen on osoittautunut toimivaksi käytännöksi sekä kuntien että projektin kannalta.

Projektihenkilöstö yhteiskuvassa.

Takarivissä vas. Projektisihteeri Elina Väisänen, projektipäällikkö Pirjo Karinen sekä työnsuunnittelijat Kari Julkunen, Markku Jauhiainen ja Esko Karvinen

Eturivi vas. Työnsuunnittelijat Pertti Huttunen, Reijo Kärki, Veli Ylönen, Jari Komulainen, Seppo Keränen, Veijo Juuti ja Timo Pelkonen. Valok. Helena Björk.

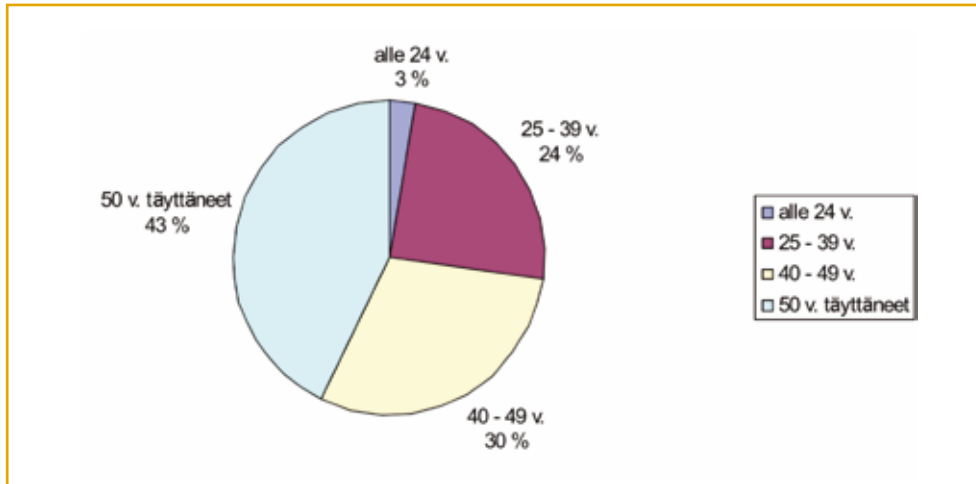
Taulukko 5. Projektihenkilöstö vuonna 2007.

Projektipäällikkö Pirjo Karinen	19.1.2004–31.12.2007
Projektisihteeri Elina Väisänen	1.5.2005–31.12.2007
Työnsuunnittelija Pertti Huttunen	1.2.2005–31.12.2007
Työnsuunnittelija Markku Jauhiainen	1.6.2006–31.12.2007
Työnsuunnittelija Kari Julkunen	1.2.2005–31.12.2007
Työnsuunnittelija Veijo Juuti	1.1.2005–31.12.2007
Työnsuunnittelija Esko Karvinen	1.1.2005–31.12.2007
Työnsuunnittelija Seppo Keränen	1.2.2005–31.12.2007
Työnsuunnittelija Reijo Kärki	21.4.2006–31.12.2007
Työnsuunnittelija Jari Komulainen	1.1.2005–31.12.2007
Työnsuunnittelija Timo Pelkonen	23.4.2007–31.12.2007
Työnsuunnittelija Veli Ylönen	1.1.2006–31.12.2007

4.2.2

Työllistetyt

Projektiin on vuoden aikana osallistunut yhteensä 102 henkilöä, joista naisia oli 5. Keskeyttäneitä oli yksitoista henkilöä, joista viisi keskeytti työllistymisen takia. Projektiin ensi kertaa kirjautuneita henkilöitä oli 70 ja heidän keski-ikä oli 45,6 vuotta. Vuonna 2007 aloittaneiden henkilöiden ikäjakauma ilmenee kaaviosta 1. Henkilötyöpäiviä kertyi yhteensä 12113 eli noin 50 henkilötyövuotta.

Kaavio 1. Projektissa vuonna 2007 aloittaneiden henkilöiden ikäjakauma

Kaiken kaikkiaan projektiin on neljän vuoden aikana osallistunut 238 henkilöä ja heille on kertynyt yhteensä 36885 henkilötyöpäivää eli 154 henkilötyövuotta. Kokonaistavoite on 38727 henkilötyöpäivää eli 161 htv.

Henkilöiden projektiin osallistumisjaksot vaihtelevat. Yksi osallistumisjakso muodostuu yty-koulutusjaksosta ja työllistämisyksiköstä, perinnetyöpajaosuudesta tai työllistämisyksiköstä. Henkilöiden osallistumiset ilmenevät taulukosta 6.

Taulukko 6. Projektiin osallistumiskerrat.

Osallistumisjaksojen määrät sisältävät perinnerakentamisen työpaja-jaksot	Osallistuneet
Yhdellä osuudella/jaksolla mukana olleet	174 henkilöä
Kahdella osuudella/jaksolla mukana olleet	51 henkilöä
Kolmella osuudella/jaksolla mukana olleet	12 henkilöä
Neljällä osuudella/jaksolla mukana olleet	1 henkilö
Yhteensä projektiin osallistuneita	238 henkilöä

5 Työskentely kunnissa

Työkausi käynnistyi kunnissa 16.4.2007 Työkaudelle osallistuneiden työntekijöiden kokonaismäärä oli 82 henkilöä, heistä 5 oli naisia. Vuonna 2007 projektissa aloittaneiden henkilöiden keski-ikä oli 49,9 vuotta.

5.1

Koillis-Savo

Koillis-Savon alueella projektin palkkatuettu työvoimavahvuus oli 26 henkilöä. Heistä Juankoskella työskenteli 3, Kaavilla 6, Nilsissä 6, Rautavaaralla 4 ja Tuusniemellä 7 henkilöä. Nilsissä ja Kaavilla noudatettiin 100 %:n ja muissa kunnissa 85 %:n työaikaa.

© Maanmittauslaitos lupa nro 7/MYY/07

5.1.1

Juankoski

Juankoskella suurin osa töistä oli yleisluonteisia ympäristön hoitoon liittyviä tehtäviä.

Leikkikenttiä ja puistoalueita kunnostettiin ja siistittiin eri puolilla kuntaa. Leikkikenttien välineitä huollettiin ja kunnostettiin mm. Uudenkylän ja Hyppyrimäen leikkikentillä. Lisäksi Juankosken ja Muuruveden kentille asennettiin EU-säädösten mukaiset turva-alustat sekä poistettiin puustoa.

Leikkikenttien välineitä kunnostettiin EU-säädösten mukaisesti.

Taajaman ja torin alueella tehtiin yleisiä siistimistöitä. Ruutanalammen ja ns. Asemakolmion alueita siistittiin raivaamalla ja poistamalla vesakkoa ja aluskasvillisuutta. Laivarannan alueella yty-työntekijät osallistuivat ongelmapuiden karsintaan. Puustoa ja pensaikkoa raivattiin monin paikoin kaavateiden luiskilta ja risteysalueilta. Kunnan varastoalueella tehtiin yleisiä siivous- ja kunnostustöitä sekä avustettiin kierrätysjätteiden vastaanotossa. Lisäksi oltiin mukana tiestön korjauksissa ja routavaurioiden paikkauksissa.

Vesistönäkymiä avattiin puustoa poistamalla.

Muuruveden päiväkodin piha-alueelle tehtiin aitaus Lapinharjun päiväkodilta siirretystä materiaalista.

Puustoa siistittiin kaavateiden varsilla. Yty-miehet keräsivät poistetut oksat kaduilta.

Kaavi

Kaavilla näkyvimät työkohteet olivat vanhan paloaseman julkisivun kunnostus, sataman grillikatoksen pystytys ja Mäkelän puistoalueiden raivaus.

Vanha Paloasema

Haasteellisin työkohde Kaavilla oli vanhan paloaseman julkisivun kunnostus. Kunnostussuunnitelman laati joensuulainen arkkitehti Osmo Karttunen arkkitehtitoimisto Torikka & Karttunen Oy:stä. Rakennuksen vesikatto puhdistettiin ja maalattiin. Samalla korjattiin räystääslaudoitukset. Julkisivuihin tehtiin korjausrappaukset, jonka jälkeen rakennus maalattiin kalkkimaalilla.

Kaavin vanhan paloaseman katto ja julkisivu kunnostettiin ja maalattiin. Kunnostustöiden yhteydessä julkisivun väri palautui lähelle alkuperäistä asuaan. Samalla siistittiin rakennuksen matalamman osan julkisivut.

Vierasvenesatama

Juankoskella pidetyn perinnerakentamisen työpajan aikana työstettiin opetustyönä hirsikehikko. Kehikko siirrettiin Kaavin vierasvenesatamaan grillikatokseksi.

Lisäksi rakennettiin hirsikehikko Kortteisentien läheisyydessä olevalle lähteelle ja osallistuttiin mattokutomon remonttitöihin.

Satamaan pystytettiin kuusikulmainen grillikatos. Katoksen hirsityöt tehtiin perinnerakentamisen työpajassa.

Kortteisentien varressa olevan lähteen suojaksi tehtiin kannellinen hirsikehikko. Työsuunnittelija Kari Julkunen tutustumassa valmiiseen rakenteeseen.

Ympäristökunnostus töitä tehtiin monissa kohteissa. Keväällä siistittiin talven jäljiltä leikkikenttiä ja puistoalueita. Puutarhateknikko Päivi Ruuskan laatiman viher-suunnitelman mukaisesti toteutettiin Mäkelän alueella puistoalueiden raivaustyöt. Lisäksi useilla puisto- , urheilu- ja ulkoilualueilla tehtiin vihertöitä, kaavateiden luiskia raivattiin, koulujen pihoilta raivattiin vesakkoa ja latupohjia kunnostettiin. Yty-työntekijät osallistuivat Kaavin vuokratalojen vihertöihin ja oikoivat valaisimia ja autonlämmitystolppia.

Mäkelän alueelta harvennettiin puustoa.

Satama-alueen viheralueen kunnostaminen näkyy maastossa.

5.1.3

Nilsinä

Nilsinässä työt vaihtelivat monenlaisista kunnostustöistä yleisten alueiden siistimisiin. Suurimpia yksittäisiä työkohteita olivat Ukko Paavon koulun pihatyöt ja Palonurmen koulun varastorakennuksen purkaminen.

Ukko-Paavon koulu

Ukko-Paavon koulun piha-alue kunnostettiin. Alueen kaikki aidat uusittiin ja maalattiin. Samoin uusittiin koulun leikkipaikat, varastorakennuksen seinä korjattiin ja piha-alueelle asennettiin reunakiviä. Pihassa olevaa katsomoa kunnostettiin.

Ukko-Paavon koulun pihassa kunnostettiin katsomoa ja aitoja.

Palonurmen koulu

Palonurmen koulun pihapiirissä ollut vanha varastorakennus purettiin. Purkutöiden jälkeen alue maisemoitiin ja muotoiltiin pysäköintialueeksi.

Palonurmen koulun pihapiiristä purettiin ulkorakennus. Paikalle tehtiin pysäköintialue.

Eri puolilla kaupunkia kunnostettiin, huollettiin ja maalattiin useita ekopisteitä. Samoin maalattiin vanha jäteveden puhdistamo. Louhosareenalla osallistuttiin alueen kunnostustöihin. Alueelle asennettiin aitoja ja kiviseinämään turvaverkkoja. Lisäksi avustettiin lavastusten teossa. Paloasemalta purettiin ulkoseinä ja osallistuttiin sen kunnostamiseen. Toimintakeskuksella uusittiin aita ja korjattiin viereisen pihan nurmikko.

Yleisten alueiden siivoustöitä, puiden kaatoja ja raivauksia tehtiin leikkikentillä, kouluilla ja puisto-alueilla. Tahkovuoren alueella raivattiin uusi Kiermikalliontien leikkipuistoalue ja tehtiin pohjatyöt valmiiksi leikkivälineiden asentamista varten.

Leikkikenttien välineistöä uusittiin ja alueita siistittiin.

Nilsistä löytyneitä yksittäisiä, luvattomia kaatopaikkoja siivottiin ja vietiin roskat pois. Kunnallisteknisissä töissä avustettiin mm. poistamalla aurausviittoja, asentamalla sataman laitureita, korjaamalla jätevesikaivoja ja merkitsemällä vesijohtolinja maastoon. Kaupungin varikolla työskenneltiin jätteiden vastaanotossa sekä kalusteiden ja välineiden kunnossapidossa.

Luvottomien kaatopaikkojen jätteet koottiin jätteiden vastaanottopisteeseen.

5.1.4

Rautavaara

Rautavaaralla työt vaihtelivat rakennusten ja rakenteiden kunnostamisista yleisiin ympäristötyihin. Suurimmat työkohteet olivat Metsäkartanon ja koulukeskuksen alueilla.

Koulukeskus ja opettajien asuntola

Koulukeskuksessa ja opettajien asuntolassa kunnostettiin ikkunoita.

Opettajien asuntolassa kunnostettiin ikkunat ja parvekkeet sekä purettiin yksi asunto remonttitoita varten. Parvekkeiden kaiteet, katot ja lattiat puhdistettiin ja maalattiin. Ikkunoiden puitteet ja rakennuksen sokkeli puhdistettiin ja maalattiin.

Koulukeskuksen ruokalarakennuksen ikkunat puhdistettiin ja maalattiin. Samoin sokkeli maalattiin.

Ruokalarakennuksen ja opettajien asuntalon tiilipäädyistä poistettiin jäkälää höyräpainepeurilla. Ruokalan roskakatos maalattiin.

Metsäkartano

Metsäkartanon alueella tehtiin lukuisia rakennusten kunnostustöitä. Varsinaiset kunnostustyöt aloitettiin jäteveden puhdistamon tervauksella. Vanhan jäteveden puhdistamon ja lämpökeskuksen varaston ovien eteen tulevia rappuja varten tehtiin valumuotit ja valettiin rappuset. Polttoainetarasto tervattiin ja pihan suoja-aitoja korjattiin.

Metsäpirtin ulkoasua kunnostettiin korjaamalla ulkovuoraukseen, maalaamalla terassin pylväät ja uusimalla räystäät.

Rakennuksien julkisivuja huoltotervattiin.

Metsäpirtin rakennuksessa tehtiin kunnostustöitä. Samalla uusittiin ulkovuorauksen alaosa.

Päärakennuksen ja majoitusrakennuksen tiilikatot kunnostettiin ja räystäslaudat maalattiin. Samoin kunnostettiin lämpökeskuksen katto ja räystäät. Saunan katto puhdistettiin sammaleesta ja päätyihin vaihdettiin räystäslaudat. Päärakennuksen ikkunoiden puitteet puhdistettiin ja maalattiin. Piha-alueen valotolpat maalattiin.

Maaportaita tehtiin jyrkemmille ja kulutusaraille paikoille saunalle ja Metsäpirtille meneville poluille sekä päärakennuksen paikoitusalueen ja loma-asuntojen väliselle polulle. Saunarannan tulipaikan ympärille rakennettiin istuinpenkit.

Metsäpirtille menevä polku kunnostettiin levittämällä ja asettamalla maaportaita kulkemisen helpottamiseksi.

Metsäkartanon alueella kunnostettiin polkuverkostoa.

Alueelle rakennettiin uusi leirinuotiopaikka ja katsomo penkkeineen. Samalla muotoiltiin mäenlaskurinnettä ja uudistettiin latupohjia. Laitettiin vesirumpu pururadalle särkyneen tilalle.

Muut kohteet

Jätekatoksia korjattiin kunnan kiinteistöillä kuntakeskuksessa. Torialueen sadevesikaivo korjattiin. Kunnan taajamassa tehtiin Kuusitien rivitalojen takapihoille aidat. Jukka Lappalaisen yksityiselle luontopolulle tehtiin lasten elämystunneli.

Puunkaadot ja raivaukset

Ympäristön siistimistöitä ja puiden raivauksia on tehty eri puolilla kuntaa. Kiparilla raivattiin vesijohtolinja vedenottamolta lomamökkkitonttien rajalle. Kuntakeskuksen alueella tehtiin raivaustöitä kunnan omistamilla tonteilla.

Yksityiselle luontopolulle rakennettiin lasten elämystunneli.

Muut työt

Muita pienempimuotoisia töitä olivat kunnan ylläpitämien uimarantojen pukukoppien ja vessojen huoltaminen Lapinjärvellä ja Lehtovaaralla sekä uuden laiturin laittaminen kunnan uimarannalle. Kiparilla kiristettiin näköalatornin vaijerit ja huolehdittiin paikan puuhuollosta.

Tuusniemi

Tuusniemellä työt keskittyivät rakennusten muutos- ja kunnostustöihin.

Lukion tiloissa tehtiin muutostöitä, joissa kaksi luokkahuonetta muutettiin nuorisotiloiksi. Väliseiniä purettiin ja tilat muutettiin uuteen käyttötarkoitukseen sopiviksi. Ala-asteen sisätiloissa tehtiin maalaustöitä.

Lukiolla luokkahuoneita yhdistämällä saatiin nuorisotilat.

Vajaakuntoisten tukiasunto sai tilat Tielaitoksen entisestä tukikohdasta. Muutostöissä rakennuksesta purettiin väliseiniä, suurennettiin oviaukkoja, tehtiin pintamaalauksia ja laatoituksia.

Vajaakuntoisten tukiasunnon kunnostustöihin tutustumassa Tuusniemen tekninen johtaja Teuvo Nissinen, projektisihteeri Elina Väisänen, rakennuttamispäällikkö Ari Räsänen ja työsuunnittelija Kari Julkunen.

Kunnan päiväkeskus

Kunnan päiväkeskuksella aloitettiin kattotyöt. Kunnan varastolla on kunnostettu kattoa.

Lisäksi on tehty vihertöitä, hoidettu nurmikoita ja raivattu kaavateiden luiskia sekä avustettu vesilinjan merkkauksissa.

Viheralueet pidettiin siistinä.

5.2

Kuopion seutu

Kuopion seudun kunnissa projektin palkattu työvoimavahvuus oli 23 henkilöä. Heistä Karttulassa työskenteli 5 ja Maaningalla 3 henkilöä. Molemmissa kunnissa noudatettiin 100 %:n työaikaa.

©Maanmittauslaitos lupa nro 71MY/07

5.2.1

Karttula

Karttulassa suurimmat työkohteet olivat Pöröntalon peltikaton kunnostus ja Karttulanlahden koulun seikkailupuiston tekeminen.

Teknisen osaston varikkona toimivan entisen seurantalonsa, Pöröntalon, peltikatot (n. 900 m²) kunnostettiin. Katot paikattiin, ruostuneet kohdat puhdistettiin ja pohjamaalattiin ruosteenestomaalilla. Lopuksi tehtiin pintamaalaus peltikattomaalilla. Myös Pöröntalolla olevan traktoritallin peltiseinät ja peltikatto maalattiin. Samoin uusittiin jätepisteet.

Pöröntalon peltikattoa paikattiin ja maalattiin.

Airakselan, Karttulanlahden ja Kemppaan kouluilla tehtiin kunnostustöitä. Airakselan koululla remontoitiin päiväkotia, paikattiin katto ja tehtiin lattioita. Karttulanlahden koululla tehtiin purkutöitä ja maalattiin käytävät. Kemppaan koululla hiottiin ja lakattiin pulpetteja.

Karttulanlahden koulun yhteyteen toteutettiin suunnitelmien mukainen n. 4000 m² leikkipuisto. Puistoon asennettiin 12 uutta leikkilaitetta. Työ sisälsi maanrakennustöitä, nurmetuksia, istutuksien laittoa, laitteiden kokoamista ja asennuksia.

Uusi leikkipuisto rakennettiin Karttulanlahden koulun läheisyyteen. Alueella jouduttiin tekemään maanrakennustöitä ja kokoamaan kalusteet.

Ympäristönhoitotöitä tehtiin useiden puistojen ja kunnan kiinteistöjen alueilla. Kunnan kaikki puistoalueet on hoidettu yty-miesten toimesta, nurmet on leikattu, heinät niitetty, puustoa harvennettu sekä pensasaitoja ja pensaita leikattu. Sourun ruukin museoalueella siistittiin ympäristöä, tehtiin raivaustöitä ja niitettiin museopolkuja. Karttulassa vanhan, puretun kunnanviraston tontti tasattiin ja nurmetettiin ja alueelle tehtiin parkkipaikkoja.

Ympäristönhoitotöitä tehtiin eri puolella kuntaa.

Muita pienimuotoisia töitä oli koulukäytöstä lakkautetun Koskenkylän koulun irtaimisto siirtäminen muille kouluille, työkoneiden keväthuollot ja korjaukset sekä Airakselan jääkiekkokaukalon valaisimien poisto pylväistä.

Tulisaaren laavun rakentaminen aloitettiin tekemällä elementit valmiiksi etukäteen. Laavu koottiin valmiiksi paikan päällä. Samalla tehtiin varastorakennus laavun viereen

5.2.2

Maaninka

Maaningalla suurin työkohde oli Tuovilanlahden koulurakennuksen kattotyöt.

Tuovilanlahden koulun vanha tiilikatto vaihtui konesaumattuun peltikattoon.

Yty-työntekijät purkivat vanhan katon ja laittoivat uuden aluslaudoituksen peltikattoa varten. Tiilikaton alta paljastui vanha pärekatto.

Noin 350 m² :n katolta poistettiin vanhat kattotiilet, ruodelaudoitukset ja alla ollut pärekatto. Kattokannatteiden päälle asennettiin uusi ruodelaudoitus konesaumapeltikatteen asennusta varten. Peltikaton asensi urakoitsija.

Lisäksi tehtiin useita pienempiä rakennustöitä. Virastotalolla paikattiin ja maalattiin kattoja sekä tukittiin lintujen kulkureittejä rakenteisiin. Neljään jätekatokseen asennettiin palahuopakatteet ja katosten sisäseinät maalattiin. Päiväkodilla tehtiin kunnostustöitä.

Ympäristön siistimisiä sekä raivaus- ja puistotöitä tehtiin monissa kohteissa eri puolilla kuntaa.

Tuovilanlahden koulun jätekatos

5.3

Sisä-Savo

Sisä-Savon kunnissa projektin palkkatuettu työvoimavahvuus oli 15 henkilöä. Heistä Rautalammilla työskenteli 4, Suonenjoella 7, Tervossa 1 ja Vesannolla 3 henkilöä. Rautalammilla ja Tervossa noudatettiin 100 %:n ja Suonenjoella ja Vesannolla 85 %:n työaika.

©Maannittauslaitos lupa nro 7/MYY/07

5.3.1

Rautalampi

Rautalammilla työt keskittyivät Matti Lohen koululle, jossa kunta teetti urakoitsijalla täydellisen julkisivu ja sisätilaremontin. Työllistävän vaihe projektin kannalta oli koulun tyhjentäminen remontin tieltä ja tavaroiden kuljetus varastoihin. Kouluremontin edistyessä päästiin koulun pihasuunnitelman toteuttamiseen.

Koulun alueen pihatyöt suunnitteli puutarhateknikko Päivi Ruuska Vieremältä. Piha-alueelle tehtiin auditoriomainen katsomo, jonka edusta laatoitettiin. Piha-alueelle asennettiin koripallotelineet ja lipputangot sekä muotoiltiin viheralueet ja laitettiin istutukset. Lisäksi koululla tehtiin maalaustöitä. Räystäitä ja urheilusalin varastoja maalattiin ja varastoihin rakennettiin hyllyjä.

Matti Lohen koulun remontin alta poistettiin pulpetit.

Projektsihteeri Elina Väisänen ja työsuunnittelija Esko Karvinen tarkastelevat valmistunutta auditorion laatoitustyötä

Auditorion muotoilu työn alla. Penkit tehtiin lohkokivistä. Etualalla työsuunnittelija Esko Karvinen.

Pihasuunnitelman mukaan laitettiin istutukset ja pystytettiin lipputangot piha-auditorion vieressä.

Lukion alueella kunnostettiin kulkuväyliä ja rakennettiin jätekatos.

Ryhmäpäiväkodille tehtiin aita ja keinut. Kerkonjoen koululle ja lukiolle rakennettiin jätekatokset. Törmälään pystytettiin perinnerakentamisen työpajan aikana tehty infokatos ja jätekatos maalattiin.

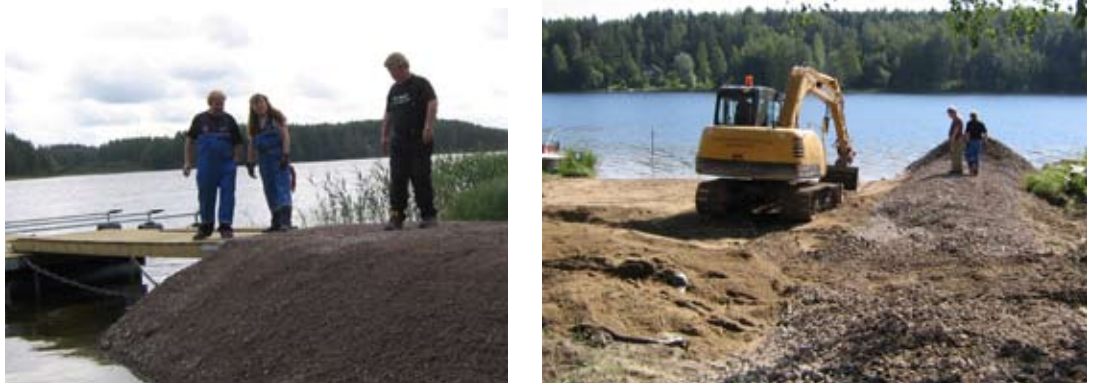
Lisäksi kunnostettiin pihoja, hoidettiin istutuksia ja siistittiin ympäristöjä eri puolilla kuntaa.

Perinnetyöpajan aikana valmistettiin katoksellinen ilmoitustaulu, joka pystytettiin Törmälään.

Ympäristön hoitotöitä ja istutusten siistimisiä tehtiin useissa eri paikoissa.

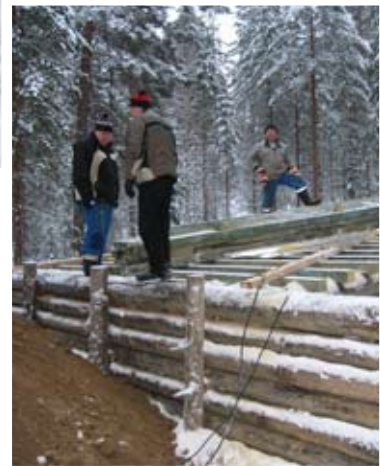
Kuutinharjulle tehtiin uimaranta ja valmistettiin penkat laiturin asennusta varten.

5.3.2

Suonenjoki

Suonenjoella työt jakaantuivat rakentamiseen ja vihertöihin. Rakennustyöt kohdistuivat suurimmaksi osaksi ulkoilualueille.

Lintharjun ulkoilualueelle pystytettiin kolme WC-puuvaja rakennusta, jotka oli tehty valmiiksi elementeiksi. Rakennuksiin asennettiin kompostikäymälät ja rakennukset käsiteltiin ulkopuolelta rautavihtrillä. Lisäksi alueella korjattiin laavuja. Suonenjoen suurin yksittäinen työkohte oli hiihtosillan rakentaminen risteykseen Lintharjulle.

Sillan runko valmistumassa valettujen perustusten päälle. Sillan rakenteissa hyödynnettiin vanhoja pylväitä.

Suonenjoen puutarhuri Heli Kanninen, sillan tekijät Seppo Linna ja Juha Koivistoinen sekä työsuunnittelija Esko Karvinen ovat tyytyväisiä sillan valmistuessa.

Alkuvuodesta Suonenjoella järjestetyn perinnerakentamisen työpajan aikana osanottajat suunnittelivat ja tekivät hirrestä laavun kehikon. Kehikko pystytettiin paikalleen hiihtomaan alueelle, katettiin ja viimeisteltiin valmiiksi.

Katsomon penkit kunnostettiin.

Lintharjulle pystytettiin kolme WC-puuvaja –rakennusta.

Muita töitä olivat urheilukentän katsomon penkkien korjaaminen ja uusiminen sekä Meijerinrannan laiturin kunnostaminen. Laiturin lahonneet osat ja kannet uusittiin. Lintharjun alueelle uusittiin joitakin pitkospuita ja jokivarren luontopolulla tehtiin raivaus- ja huoltotöitä.

Yty-työntekijät tarkastelevat Meijerin rannan laiturin kuntoa. Laiturin kansi ja kaiteet kunnostettiin.

Vihertöihin liittyen kunnostettiin ja hoidettiin istutuksia, siistittiin katualueita ja tehtiin lukuisia pienempiä töitä.

Luontopolun infotauluun kiinnitettiin projektin tunnuslaatta.

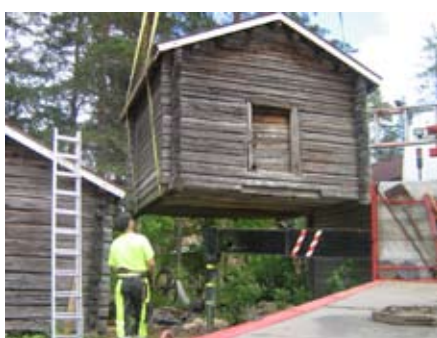
5.3.3

Tervo

Tervossa suurimmat työt olivat siirrettyjen aittojen kunnostaminen museoaitan pihapiiriin ortodoksisen kirkon läheisyyteen

Yksityinen henkilö lahjoitti kunnalle kolme yksittäisaittaa, jotka siirrettiin museoaitan läheisyyteen. Ennen aittojen siirtoa alueelta poistettiin puustoa, maanpinta tasattiin ja nurkkakivet asetettiin paikoilleen. Aitat kuljetettiin paikalleen autonosturilla. Lopuksi aitat kengitettiin ja niihin tehtiin uudet rappuset.

Muita töitä olivat laitureiden kunnostaminen venesatamissa, pihakiveyksien laitto sekä osallistuminen vesi- ja viemäritöihin, kunnan vuokra-asuntojen huoneistoremonttiin ja puistoalueiden kunnossapitoon sekä Talluskylän koulun irtaimiston siirto Tervoon.

Aitat siirrettiin autonosturilla uuteen paikkaan. Aittoja varten oli paikalla valmiina nurkkakivet, joille aitat laskettiin.

Aitat rajaavat aiemmin siirretyn museoaitan pihapiiriä. (Yllä) Työsuunnittelija Pertti Huttunen kertoo projektipäällikkö Pirjo Kariselle aittojen harjakorkeuteen liittyvistä toteutusvaihtoehdoista.

Projektipäällikkö Pirjo Karinen, projektisihteeri Elina Väisänen, työntekijä Pekka Uusisuo ja työsuunnittelija Pertti Huttunen vaihtavat aittojen siirtoon liittyviä kokemuksia. (Vas.)

Pekka Uusisuo taitaa piilukirveen käytön. Kengityshirsi työn alla. Piilukirveellä saadaan kaunis hirsipinta.

Projektipäällikkö Pirjo Karinen kokeilee piilukirveen terävyyttä.

Vesanto

Vesannolla kaksi työntekijää oli mukana rakennustöissä ja yksi vastasi ympäristöön liittyvistä töistä.

Vesannolla suurin työkohte oli peruskoulun ikkunoiden vaihto. Vanhat ikkunat poistettiin ja uudet asennettiin paikalleen. Samalla siistittiin ikkunauukkojen sisä- ja ulkopuolet. Työ tehtiin yhteistyössä kunnan kirvesmiesten kanssa. Toinen iso työkohte oli kahden asunnon sisäremontti kunnan omistamassa kerrostalossa.

Peruskoulun
ikkunoiden
vaihto työllisti.
Jarkko Limpi ja
työsuunnittelija
Esko Karvinen
työn äärellä.
Ikkunoiden
vaihdoissa
syntyneet
jätteet koottiin
poisvietäviksi.

Muita rakennustyökohteita olivat Asinsalmen lava ja Niiniveden uimakoppi. Asinsalmen lavalla viimeisteltiin lavan kunnostustyöt. Lipunmyyntikojuun tehtiin kulkuluiskat ja rappuset. Huvialueen ympärille tehtiin lauta-aita. Niiniveden rantaan tehtiin uimakoppi.

Yksi henkilö oli erilaisissa puistotöissä, leikkasi ruohoa, raivasi vesakoita sekä teki muita ympäristöön liittyviä töitä.

Lipunmyyntikoju
rajaa tanssilavan
piha-alueetta.

Varkauden seutu

Varkauden seudun kunnissa projektin palkattu työvoimavahvuus oli 10 henkilöä. Heistä Leppävirralla työskenteli 6 ja Varkaudessa 4 henkilöä. Molemmissa kunnissa noudatettiin 85 %:n työaika.

5.4.1

Leppävirta

Leppävirralla työkohteet ovat vaihdelleet rakennusten kunnostuksista ympäristöhoitotoihin.

Mansikkaharjun leirintäalueella sijaitsevalla entisellä Kalmalahden koululla osallistuttiin rakennuksen muutos- ja kunnostustöihin. Vanhat sisäankäynnit purettiin ja ikkunoita kunnostettiin ja maalattiin. Leirintäalueen ympärille tehtiin aita, asennettiin puomit ja lipputangot. Lisäksi varmistettiin alueella olevan laiturin maatuki.

Entisen Kalmalahden koulun kuistit purettiin. Rakennus kunnostettiin Mansikkaharjun leirintäalueen käyttöön.

Kurjalan koululla kunnostettiin ikkunoita ja tehtiin yleisiä huoltotöitä. Konnuslahden koululla tehtiin erilaisia kunnostustöitä.

Oravikosken uimalan hyppytorniin vaihdettiin puuosia ja metalliosat maalattiin. Timolan uimarannalle koottiin ja asennettiin uusi uimalaituri. Paukarlahden vene-rantaan asennettiin uusi 14-paikkainen venelaituri ja tehtiin invaluiska.

Kahdelle kirkkoveneelle tehtiin maatelat ja laituri. Lisäksi kunnostettiin matto- ja venelaitureita eri puolella kuntaa.

(Yllä) Uimalan hyppytornista uusittiin puuosat ja maalattiin metalliosat. Paukarlahden venerantaan asennettiin uusi venelaituri. (Oik.)

Sorsakoskella tehtiin päiväkodin muuttoon liittyviä töitä, joihin kuuluivat aidan purkaminen ja siirto, leikkikenttävälineiden siirto sekä uuden pihan tasaaminen ja laatoituksen teko. Lisäksi avustettiin päiväkodin uusien tilojen asennustöissä.

Päiväkodin pihalle tehtiin aitaus ja asennettiin leikkivälineet paikoilleen.

Oravikoskella kunnostettiin kuntotalo ja kaupparakennus. Rakennukset maalattiin ja alueen ympäristö siistittiin.

Oravikoskella maalattiin kuntotalon viereinen kaupakiinteistö.

Oravikosken kuntotalon julkisivut siistiytyivät ja saivat uuden ilmeen maalauksen myötä.

Lisäksi tehtiin useita pienempiä korjaus- ja kunnostustöitä. Hännilän hautausmaalla kunnostettiin Suomen ensimmäisen puhemiehen haudan kivipylväät ja niihin liittyvät riimut. Vokkolan urheilukentällä korjattiin aitoja ja kunnantalon edustalle asennettiin pihalaattoja. Varastolla maalattiin ruokalarakennuksen puuosia ja uusittiin paneeleita. Unnukan ekopisteet kunnostettiin. Lisäksi on kunnostettu, koottu ja asennettu leikkikenttien välineitä sekä tehty huoltotöitä kunnan omistamissa kiinteistöissä.

Hännilän hautausmaalla kunnostettiin haudan kivipylväitä.

Raivaustöitä tehtiin eri puolella kuntaa venerannoilla, puupuistoissa ja Majurin pellon puistoalueella. Majurinpellon vihersuunnitelman toteutus aloitettiin raivamalla aluetta ja tekemällä ojapenkkoja. Puiston penkkejä kunnostettiin. Kesäteatterin alueella tehtiin raivauksia sekä kunnostettiin aitoja ja portaita.

Ympäristön siistimistöitä tehtiin eri puolilla kuntaa

Sorsakosken Osmajärvellä osallistuttiin järvenkunnostustöihin niittämällä vesikasvillisuutta. Kilpikoskelle pystytettiin uusi laavu edellisenä kesänä palaneen tilalle.

Kilpikoskelle vietiin talvella laavun rakennustarpeet. Laavu koottiin valmiiksi veistetystä puutavarasta syksyn aikana.

Varkaus

Varkaudessa suurin työpanos kohdistui leikkipuistojen kunnostamiseen ja uusimiseen. Suurin yksittäinen rakennuskohde oli Ruokojärven laavu. Lisäksi tehtiin yleisiä ympäristön siistimis- ja kunnostustöitä ja pienimuotoisia rakennustöitä.

Ruokojärven laavu rakennettiin maakivien varaan. Kivien sijainti määräsi laavun koon ja muodon. Rakenteissa käytettiin mahdollisimman paljon lähimetsästä saatavaa materiaalia. Puun luontaista ohenemista latvaa kohti on käytetty hyväksi asettelemalla tyvet samaan suuntaan sivuseinillä. Etuseinällä on käytetty järeämpää puuta kun takaseinällä. Näin on saatu aikaan viuhkamainen rakenne.

Ruokojärvelle tehtiin uusi laavu. Laavu rakennettiin maakivien varaan. Laavun päätyyn muodostui luontainen puiden säilytyspaikka.

Laavun ilmankiertoon kiinnitetty erityistä huomiota. Istumamukavuuden vuoksi laavussa ei ole "kynnystä". Laavun päätyyn syntyi luontaisesti pieni puuvarasto.

Laavun oheisrakenteina on kivien päälle aseteltu noin 1,2m x 5m kokoinen kävely / istumataso. Nuotiopaikan tulisija rakennettiin vanhasta kuorma-auton levyppyörästä ja romuvarastosta löytyneistä metallitangosta.

Rakennuttamispäällikkö Ari Räsänen, projektisihteeri Elina Väisänen ja projektipäällikkö Pirjo Karinen tutustuivat laavun palveluihin leiritulen ääressä.

Koulujen ja päiväkotien piha-alueita kunnostettiin eri puolilla kaupunkia. Repokankaan päiväkodin piha uusittiin leikkikentän osalta ja Puurtilaan rakennettiin uusi leikkikenttä. Repokankaan koululle tehtiin lähiliikunta-alue. Lehtoniemen koulun pihaa uudistettiin lisäämällä toiminnallisia leikkivälineitä. Päiviösaaren koululle asennettiin tasapaino/venyttelykäyttöön soveltuva väline. Lisäksi leikkikentillä tarkastettiin ja korjattiin leikkivälineiden kuluvia osia.

Repokankaan päiväkodin leikkikenttä uusittiin. Rakennuttamispäällikkö Ari Räsänen ja työnsuunnittelija Veijo Juuti tarkastelevat tehtyä töitä.

Puurtilan alueelle tehtiin uusi leikkikenttä ja asennettiin leikkivälineet paikoilleen.

Pohjois-Savon ympäristökeskuksen ja Varkauden kaupungin yhteistyössä rakentaman Honkakoskella sijaitsevan kanoottireitin levähdysalueen rakennukset pinta-käsiteltiin sekä huolehdittiin alueen polttopuuhuollosta.

Kämärin alueelle asennettiin penkkejä ja Tyyskässä korjattiin Ämmänkosken kalastusportaita. Kaupungin puutarhan taimistolla asennettiin uusi sadevesijärjestelmä sekä rakennuksiin rännit ja kourut.

Viltinrannan venesatamaan pystytettiin komposti-wc, joka rakennettiin varikko-hallilla ja vietiin paikoilleen valmiina. Rossinrannan uimarannalla tehtiin paikka uimakopille ja siirrettiin ilmoitustaulua. Lisäksi avustettiin Huruslahden rannan muokkauksessa ja laiturin siirrossa.

Kämärin alueella kaadettiin muutamia vaarallisia puita. Lapinluhdassa siimattiin ja raivattiin polkuja. Kivipuron koulun läheisyydessä olevalle luontopolulle rakennettiin silta. Lisäksi huolehdittiin kesäkukkien hoidosta Kauppakadulla.

5.5

Ylä-Savo

Ylä-Savon kunnissa projektin palkkatuettu työvoimavahvuus oli 21 henkilöä. Heistä Iisalmessa työskenteli 9, Kiuruvedellä 6 ja Sonkajärvellä 6 henkilöä. Kaikissa kunnissa noudatettiin 85 %:n työaika.

©Maanmittauslaitos lupa nro 7/MYY/07

5.5.1

Iisalmi

Iisalmessa toteutettiin useita isoja työkohteita. Työntekijöistä osa keskittyi rakentamiseen ja osa ympäristönhoitotöihin.

Rakennuskohteista vaativin oli Mansikkaniemessä sijaitsevan Mäntylän torpan kunnostamistyö. Kunnostaminen aloitettiin arkkitehti Hannu Puurusen laatimien suunnitelmien mukaisesti. Yläpohjan lämpöeristeet poistettiin imuauton avulla. Rakennuksesta purettiin ulkovuoraus ja lattia sekä poistettiin ikkunat ja ovet. Rakennus nostettiin alimpien hirsien vaihtoa varten. Kengityksessä käytettiin vanhoja, käytettyjä hirsiiä. Kivijalka uusittiin luonnonkivillä. Länsipäätyyn laitettiin katto.

Alahirren vaihto meneillään. Käyttökelpoisia hirsiiä liitettiin yhteen hammasliitoksella. Rakennuksen sokkeli tehtiin uudelleen luonnonkivistä.

Lisäksi toteutettiin useita pienempimuotoisia rakennustöitä. Ohenmäen ulkoilu-alueelle tarkoitettu ulkokäymälän kehikon rakentaminen aloitettiin perinnerakentamisen työpajan aikana. Kehikko viimeisteltiin Mäntylässä ja siirrettiin Ohenmäkeen. Ohenmäen kodan yhteyteen tehtiin kaksi pöytäkalustoa sekä penkit.

Ohenmäen laavun istuinpenkit vaimistumassa.

Ohenmäen käymälä valmiina.

Ohenmäessä tehtiin pöytäkalustoja alusta alkaen. Puutavara siirtyi miesvoimin kokoamispaikalle.

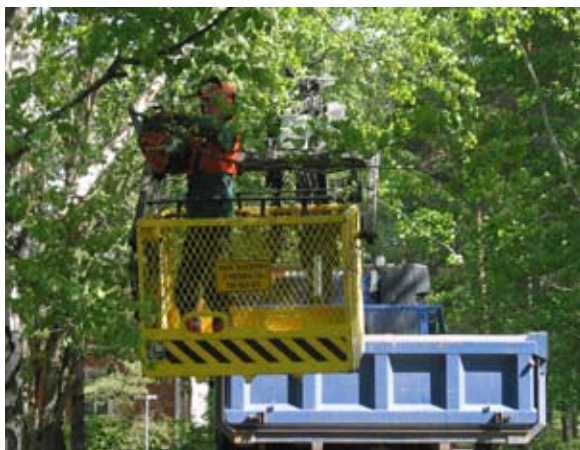
Hanhilammen ampumarata-alueen ympärille rakennettiin aita ja kiinnitettiin varoituskilvet. Ihalan talon pihapiirissä oleva aitta siirrettiin lähemmäksi päärakennusta. Siirtoa varten tarvittavat jalas- ja nostotarpeet sahattiin muualla ja kuljetettiin paikalle.

Ihalan aitan siirtäminen onnistui konevoiman avulla. Aitta sijoitettiin nurkkakiville lähemmäksi päärakennusta.

Heiskalansaareen rakennettiin huoltorakennus ja Katajamäkeen rakennettiin nuotiokehä penkkeineen. Rakennusten purkutöitä ja tonttien siistimisiä tehtiin Kihmulankadulla, Oikokadulla ja Ahmonrannassa.

Ympäristön hoitotyöt koostuivat puiden poistoista ja raivauksista sekä reittien kunnostamisista. Tuulenskaatoja ja vaarallisia lahoja puita poistettiin eri puolella kaupunkia mm. Luuniemestä, Kunnankadulta, Kankaan liikuntakeskukselta ja Hanhilammen moottorikelkkauralta. Vesakkoa raivattiin Kankaan liikuntakeskuksella. Tontteja raivattiin Kirkkosalmen länsirannalla. Peltomäessä raivattiin kaatopaikan uusi läjitysalue.

Useita vaarallisia puita poistettiin eri puolilta kaupunkia.

Läjiytysalueen raivaus käynnissä Peltomäellä.

Parkattiin on raivattu vesijohtolinjaa ja Kangaslammissa aukaistiin ojalinja. Kivirannassa avattiin viemäriinja. Kilpivirrantiellä avattiin vesijohtolinja. Siirtolapuutarhan viereen on raivattu uusia tontteja. Lisäksi raivattiin Pölläsenlahdella rantapuistoa, Luuniemessä polkua ja Peltomäessä maanlajitusalue. Latu-uria raivattiin ja levennettiin Tervalammella, Partalassa ja Iimäessä. Lisäksi levennettiin Hanhilammen ampumahiihtolatu-uraa. Kuikkaniemen monitoimireitillä korjattiin 3 siltaa. Heiskalansaassa raivattiin huoltoreitti kodalle. Piilammella korjattiin kaatunut opaste. Lisäksi yksi työntekijä laati luontoselvityksen Venakonniemen ja Partalan alueelta.

Kuikkaniemen monitoimireitillä korjattiin siltoja. Työn lomassa jouduttiin huoltamaan työvälineitä.

5.5.2

Kiuruvesi

Kiuruvedellä suurimpia töitä olivat museoalueen rakennusten ja Osmangin riippusillan kunnostaminen.

Museoalueella jatkettiin edellisenä vuonna aloitetun luhtiaitan kunnostamista. Aitan perustuksen kivet nostettiin, asennettiin lattiaankannakkeet ja lattiat. Samalla kiristettiin följarit. Luhtiaitan yläkertaan asennettiin hyllyt ja päätyikkunat. Lisäksi uusittiin ulkoportaot. Museon päärakennuksen kivijalkaa oikaistiin ja nostettiin. Rakennusten ympäristön maita muotoiltiin ja tasattiin, kaadettiin puustoa ja siivottiin ympäristöä. Lisäksi alueelle tehtiin pisteaitaa, jota varten kaadettiin ja aisattiin puutavara. Aidakset halkaistiin ja vitsakset katkottiin ja halkaistiin.

Museon luhtiaitan kunnostustyöt saatiin loppuun. Alahirsiä vaihdettiin ja rakennus palautettiin oikeaan ryhtiinsä.

Museon päärakennuksen kivijalka kunnostettiin laittamalla kivet paikoilleen.

Museon pihapiiriin tehtiin pisteaitaa. Työsuunnittelija Veli Ylönen laittaa vitsasta paikalleen.

Puistolan päiväkodilla aloitettiin pihapiirissä olevan aitan kunnostamistyöt. Työt aloitettiin suoja-aidan rakentamisella, jonka jälkeen päästiin aitan nosto- ja kengittämistöihin.

Varikon ympärille tehtiin aita. Aidan portit ja jalustat valettiin paikanpäällä. Ennen aidan asentamista alueella vaihdettiin massoja, täytettiin ja tiivistettiin maata sekä asennettiin routaeristeet.

Puistolan päiväkodin pihassa olevan aitan kunnostustyöt alkamassa.

Varikon aidan perustusten valu meneillään.

Osmangin riippusilta kunnostettiin. Vanhaan siltaan vaihdettiin puuosia ja vaijeita ja uusittiin kanavan yli menevä kävelysilta.

Yleisiä ympäristön siistimis- ja kunnostustöitä tehtiin eri puolella kaupunkia. Vene- ja uimarantoja kunnostettiin ja vanhalla meijerillä tehtiin huoltolaiturille lastaus- ja kulkusiltoja, jotka maalattiin sekä viimeisteltiin pollareita. Kuorevirrälle tehtiin uimakoppi.

Uudelta katualueelta kaadettiin puita ja raivattiin vesakkoa. Yksi henkilö osallistui koko työkauden puistopuolen töihin.

Muita pienempiä työkohteita olivat keskusvarikon varastohyllyjen asennus, varastoalueiden siivous ja koulujen muuttotyöt.

Meijerinrannan venelaituria kunnostetaan.

5.5.3

Sonkajärvi

Sonkajärvellä suurin osa töistä kohdentuivat reittien ja ympäristön kunnostamiseen.

Eri puolilla kuntaa raivattiin latuverkostoja. Volokin polulla kunnostettiin pitkos-puita sekä uusittiin kaksi siltaa. Haajasensalmella vaihdettiin vesistön väyläviittoja. Lisäksi kaadettiin piha- ja tonttipuita, tehtiin halkoja tulipaikkoja varten, raivattiin risukoita ja avattiin maisemia.

Volokin polulla tehtiin kunnostustöitä.

Suurin yksittäinen rakennuskohde oli Rutakon risteykseen Finndomon talotehtaan mallin mukaan tehty pienoistalo. Muita rakennuskohteita oli Koirakosken käymälän ja uimakoppien teko. Kangaslammen uimarannan pukukoppeihin rakennettiin katot ja pukukopit maalattiin. Koirakoskelle tehtiin puucee, jonka puutavara saatiin lähimetsästä. Takon levähdyspaikalle rakennettiin WC ja grillikatos, urheilukentälle puuportaat ja koulun hiekkalaatikon reunukset. Luotoselle tehtiin venevalkama.

Talotehtaan mallin mukainen pienoistalo siirrettiin valmiiksi koottuna Rutakon risteykseen, jossa talon edustalle tehtiin pisteaita.

Käymälän hirsikehikko tehtiin metsässä, jonka jälkeen puut kuljetettiin Koirakoskelle kokoamista varten. Työhön tutustumassa projektisihteeri Elina Väisänen ja projektipäällikkö Pirjo Karinen.

Monia pienimuotoisia töitä tehtiin eri puolella kuntaa. Eukonkannon MM-kipailuja varten rakennettiin Rosvo Ronkaisen leiri, tukikohdalla tehtiin siivousta, pienimuotoisia remonteja sekä varusteiden huoltoa. Lisäksi tehtiin puiston penkkejä ja 2 pöytäkalustoa, laitettiin paikoilleen liikennemerkkejä ja opasteita sekä sahattiin ja taapeloitiin lautoja. Sukevalle istutettiin puistopuita ja Nurmiojen tietä paikattiin.

Rosvo Ronkaisen leiri valmistui yty-miesten voimin.

Raivaustöitä tehtiin eri puolella kuntaa.

Tien nimikyltti laitetaan paikalleen.

6 Projektin ulkoinen arviointi

Pohjois-Savon TE-keskus kilpailutti ESR-työllisyshankkeita koskevan ulkoisen arvioinnin. Arvioinnin kohteena oli myös Pohjois-Savon YTY 2004 –projekti. Arvioinnin tekivät Maarit Wiik, Nina von Hertzen ja Janne Kilappa Net Effect Oy:stä. Tulokset on kirjattu arviointiraporttiin 'Ylä-Savon, Kuopion ja Varkauden työllistämishankkeiden arviointi'. Pohjois-Savon YTY 2004 -projektin arvioinnin tulokset ilmenevät taulukosta 7.

Taulukko 7. Projektin arvioinnin tulokset.

A) Relevanssi	B) Toimeenpanon onnistuminen
- Tavoiteasetannan vastaavuus kohderyhmän tarpeisiin - Kohderyhmä on tavoitettu hyvin - Vastannut kohderyhmän tarpeisiin hyvin, osallistujat tyytyväisiä - Osallistujien ammatti- ja työtausta vaihteleva (meturit, teknistaustaiset sekatyömiehet ja rakennusmiehet, ammattikouluttamattomat henkilöt) - Tavoiteasetannan kytkeytyminen alueellisiin strategioihin - Tavoitteet ESR:n mukaisia strategisia tavoitteita, noudattavat alueen työllisyysstrategian linjauksia - Tietoisuus tavoitteista hyvää toimijoilla ja rahoittajilla - Tavoitteiden realistisuus - Lähtökohdat tarkoituksenmukaiset ja selkeä sisäinen toimintalogiikka - Toiminnalliset tavoitteet määrällisiä tavoitteita realistisempia, taustalla kuntien rajalliset resurssit työllisyysrahojen suhteen - Tavoitteiden ja panosten välille löytynyt tasapaino hanketoteutuksen aikana.	- Toimeenpanon laatu ja osallistuminen - Organisaatio toiminut hyvin, taustalla kokenut projektipäällikkö - Suunnitellut toimenpiteet on toteutettu, työnsuunnittelijoita lisättiin, vuonna 2006 yhteensä 9 työnsuunnittelijaa toimi 17 kunnan alueella - Osallistujat motivoituneita - Ohjausryhmätyöskentely ja yhteistyöverkoston toimivuus - Tukenut projektityötä, toiminut hyvin - Jäsenten tuntemus alasta hyvä - Viestintä ja itsearviointi - Viestintä projektipäällikön vastuulla, työnsuunnittelijat aktiivisia ulkoisessa viestinnässä, samoin ohjausryhmän kontaktit tuoneet näkyvyyttä mediassa - Itsearviointia tehty saadun ja aktiivisesti kerätyn palautteen perusteella - Työ- ja prosessikäytännöt - Aikuiskoulutuksen toteutuminen - Yhteistyö eri tahojen ja kuntien välillä, uudet hallintorajat ylittävät verkostot - Työnsuunnittelijoiden palkkaaminen toimintavaroilla "Talven yli koulutus" - Näkyvyys mediassa ja maastossa edesauttanut käytäntöjen luomista
C) Tulokset ja vaikutukset	D) Tulosten innovatiivisuus, hyödynnettävyys ja leviäminen
- Vaikutukset kohderyhmälle - Työelämävalmiudet työnhakemisen ja kontaktien muodossa - Työkorttien suorittaminen - Elämänhallintataidot ja sosiaaliset kontaktit, arjen hallinta - Tulokset ja vaikutukset laajemmalle toimijajoukolle - Pitkäaikaistyöttömien työllistyminen - Työllistymiskynnyksen madaltuminen - Kuntien tiivistynyt yhteistyö, uudet verkostot yli hallintorajojen - Kohentunut ympäristö kansalaisille	- Uudet toimintamallit ja lisäarvo - Toimintamallit sovellettavissa eri kokosiin kuntiin → hanke laajentunut 8 kunnasta 17 kuntaan - Koulutus hyvin tarvelähtöistä - Tulokset hyödynnettävissä ja levitettävissä muihin kuntiin - Lisännyt ympäristötöiden näkyvyyttä alueella, parantanut alueen imagoa - Kohderyhmän ammattitaito on kasvanut ja työelämävalmiudet lisääntyneet - Hyvää koulutuksen ja työn limittäminen - Levittämis- ja juurruttamisprosessit - Hanke levittänyt ja juurruttanut toimintatapoja erinomaisen hyvin - Mukana olevien kuntien määrä on kaksinkertaistunut - Hanke levitettävissä ja juurrutettavissa eri kokosiin kuntiin ja erilisiin toimijaverkostoihin hyvin "

7 Viestintä

Projektin näkyvyyteen on kiinnitetty runsaasti huomiota. Työntekijöille ja työsuunnittelijoille on hankittu ESR- ja projektitunnuksin varustetut työasut. Valmistuneisiin, huomattavampiin ja näkyviin työkohteisiin kiinnitettiin metallilaatat. Laatoissa on ESR-tunnus, kunnan nimi ja Pohjois-Savon ympäristökeskuksen tunnus sekä teksti: Kohde on toteutettu Pohjois-Savon YTY 2004 –projektissa ESR-rahoituksella.

Näkyvimpiin työkohteisiin kiinnitettiin ESR-tunnuksilla olevat laatat.

Viestintä on toteutettu viestintäsuunnitelman mukaisesti. Projektista on lehdissä kirjoitettu yhteensä 42424 palstamillimetriä. Tunnettuuden edistämiseksi projekti osti tiedotustilaa touko-kesäkuun aikana ilmestyneisiin paikallislehtien suurjakelunumeroihin. Jutuissa kerrottiin projektista yleisesti sekä tuotiin esille lehtien jakelualueella tehtyjä työkohteita. Juttuja julkaistiin Iisalmen Sanomissa, Warkauden Lehdessä, Soisalon Seudussa, Koillis-Savossa, Pitäjäläisessä, Uutis-Jousessa ja Sisä-Savon Sanomissa. Myös Radio Savo on kertonut projektista ohjelmassaan. Lisäksi Pohjois-Savon ympäristökeskuksen aulassa on ollut esillä 5.12.2006 avattu pienimuotoinen projektia esittelevä näyttely. Projektiin ovat käyneet tutustumassa Iisalmessa Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen Nurkat kuntoon –hankkeen edustajat ja Rautalammin Törmälässä pääkaupungin seudun työttömien yhdistyksen edustajat.

Projektin verkkosivujen, www.ymparisto.fi/psa/tyt, päivityksestä huolehtivat projektisihteeri ja projektipäällikkö yhdessä viestintäyksikön kanssa. Osa kunnista on linkittänyt projektin kotisivut omille sivuilleen.

Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen Nurkat kuntoon –hankkeen edustajat tutustuivat Iisalmessa projektin työn tuloksiin.

Projekti ja Pohjois-Savon ympäristökeskuksen alueiden käytön osasto järjestivät yhteistyössä yleisölle avoimen Nytpä tahdon olla ma Hirsitalon korjaaja –tilaisuuden Iisalmessa 14.5.2007. Päivän aikana arkkitehti Hannu Puurunen ja restaurointimestari Timo Hammar kertoivat hirsirakennusten korjaamisen periaatteista.

Arkkitehti Hannu Puurunen kertoo Koljonvirran tuvassa vanhojen rakennusten korjaamisesta. Yli satapäinen yleisö kuunteli tarkkaavaisena.

Ylitarkastaja Helena Björk (alla) vastasi tilaisuuden järjestelyistä projektipäällikkö Pirjo Karisen kanssa.

Käytännön korjaustöihin tutustuttiin Mäntylän torpalla, joka on Iisalmen yty-työkohteena. Kohteessa yleisö pääsi seuraamaan yty-työntekijöiden työtä, hirsien kengitystä, ikkunoiden ja ovien korjaamista, pärekaton tekoa ja keittomaalin valmistusta. Tilaisuuteen osallistui 106 henkilöä, joista naisia 18.

Työsuunnittelija Veli Ylönen kertoi pärekaton laittamisesta.

Työsuunnittelija Veijo Juuti näyttää kuinka vaivattomasti valmistuu perinteinen ikkunakitti

Työsuunnittelija Esko Karvinen kittaa ikkunaa.

Mäntylän torppaa on nostettu ja huonokuntoiset alahirret on poistettu. Kengitykseen käytetään vanhoja hirsii.

Taustalla työsuunnittelija Reijo Kärki esittelee yleisölle kengityksen periaatteita.

Projekti osallistui Pohjois-Savon TE-keskuksen ESR -työllisyshankkeiden yhdessä järjestämään ja toteuttamaan Työllistymisen monet polut –seminaariin Hotelli Savoniassa, Kuopiossa 31.5. Seminaarin yhteydessä olleessa näyttelyssä oli mukana Pohjois-Savon YTY 2004 –projektia esittelevä posterit ja jaossa oli projektia esittelevää materiaalia.

Pohjois-Savon YTY 2004 –projektin päätösseminaari pidettiin 12.12.2007 Siilinjärvellä. Seminaarin yhteydessä luovutettiin kuntien edustajille kuntakohtaiset taulut, joissa on esitetty hankkeen tuloksia. Seminaariin osallistui 52 henkilöä. Seminaarissa käyttivät puheenvuorot seuraavat projektin toteuttamiseen osallistuneiden tahojen sekä työministeriön ja ympäristöministeriön edustajat:

Ympäristöhoitopäällikkö Jukka Hassinen avasi päätösseminaarin.

- Ympäristöhoitopäällikkö Jukka Hassinen, Pohjois-Savon ympäristökeskus
- ESR-koordinaattori Merja Hilpinen Pohjois-Savon TE-keskus
- Rakennuttamispäällikkö Ari Räsänen, Pohjois-Savon ympäristökeskus
- Projektipäällikkö Pirjo Karinen, Pohjois-Savon ympäristökeskus
- Kaupungin puutarhuri Timo Kinanen, Varkaus
- Tekninen johtaja Veijo Turkki, Suonenjoki
- Työvoimaohjaaja Päivi Halonen, Siilinjärven työvoima-toimisto
- Työsuunnittelija Reijo Kärki, Pohjois-Savon ympäristökeskus
- Rehtori Juhani Kauppinen, Savon ammatti- ja aikuis-opisto
- Ylitarkastaja Aila Ryyänen, Työministeriö
- Yliarkkitehti Minna Perähuhta, Ympäristöministeriö

Projektin päätösseminaarin osanottajia tutustumassa kuntakohtaisiin postereihin. Rehtori Juhani Kauppinen ja työvoimaneuvoja Hannu Siikavirta tarkkaavaisina. (Oik.)

8 Tavoitteiden toteutuminen

Projektin tavoitteet toteutuivat suunnitelmien mukaisesti. Työntekijöiden kokonaistyöajat ovat vaihdelleet kuntakohtaisesti. Suurin osa kunnista sovelsi 85 %:n työaikaa. Täyttä työaikaa noudatettiin kuudessa kunnassa: Kaavilla, Karttulassa, Maaningalla, Nilsiässä, Rautalammilla ja Tervossa.

Työnsuunnittelijoiden palkkaaminen on todettu toimivaksi sekä kuntien että projektin kannalta. Työnsuunnittelijat ovat toimineet kuntiin palkattujen työntekijöiden (työllistettyjen) ohjaajina ja opastajina. He ovat organisoineet ja suunnitelleet työkohteet yhteistyössä kuntien kanssa sekä osallistuneet työntekijöiden valintaan yhteistyössä kuntien ja työvoimatoimistojen kanssa.

Työkohteet ovat olleet vaihtelevia ja vaativia. Työn tulokset näkyvät ja ovat saaneet myönteistä palautetta. Ilman projektia useimmat kohteet olisivat jääneet toteuttamatta. Samalla työntekijät ovat kartuttaneet työtaitojaan ja saaneet merkittävää työkokemusta jatkotyöllistymisen kannalta.

Projektissa syntynyt ympäristöhoidon malli perustuu yhteistyölle. Työllistäminen on osoittautunut kannattavaksi sekä työnantajien että työntekijöiden kannalta. Osaavien työnsuunnittelijoiden johdolla on toteutettu vaativiakin työkohteita ja työn tulokset näkyvät ympäristössä.

8.1

Työllistyminen

Projektiin on neljän vuoden aikana kirjautunut kaikkiaan 238 henkilöä. Heistä naisia on 10. Vuonna 2007 projektissa aloitti 70 uutta henkilöä, joista naisia oli 4.

Vuosina 2004–2006 projektissa mukana olleiden 168 henkilön osalta selvitettiin työllisyystilanne syyskuussa 2007. Projektisihteeri Elina Väisänen ja Siilinjärven työvoimatoimiston henkilösihteeri Anne Rantonen kokosivat henkilöitä koskevat tiedot kaikkien projektiin osallistuneiden kuntien osalta. Tarkastelussa kirjattiin mitä henkilöille oli tapahtunut ensimmäisen projektijakson jälkeen. Tiedot ilmenevät taulukosta 8.

Taulukko 8. Projektiin osallistuneiden työllisyystilanne syyskuussa 2007.

	lkm	%-osuus
Kausiluonteisissa töissä, pätkätyössä, palkkatuella palkattuna	68	41 %
Vakituisen työn saaneet	28	17 %
Työttömänä tai ei muita kuin yty-toimenpiteitä	31	18 %
Eläkkeellä tai eläketukipäätöstä odottavat	4	2 %
Työelämävalmennuksessa ja/tai työvoimakoulutuksessa olleet	22	13 %
Ei työmarkkinoiden käytettävissä	15	9 %
yhteensä	168	100 %

Projektiin työllistyneistä vakituisen työn oli saanut 17 %. Kausiluonteisia töitä, pätkätyitä tai palkkatukitöitä oli 41 %:lla. Työttömänä tai ainoastaan yty-projektissa mukana olleita oli 18 %. Työelämävalmennuksessa taikka työvoimakoulutuksessa on ollut yhteensä 13 %. Työmarkkinoiden ulkopuolelle siirtyneitä tai eläkkeellä/eläketukipäätöstä odottavia oli 9 %.

8.2

Kustannusten toteutuminen

Projektin toimintamenot ajalta 1.1–31.12.2007 muodostuivat seuraavasti:

Toimintamenot	504 147,15 €
Palkkakustannukset	848 781,25 €
Palkkatuet	437 385,52 €
Palkkakustannusnetto	411 395,73 €

Toimintamenot ovat Pohjois-Savon ympäristökeskuksen projektikirjanpitoon syntyneitä kustannuksia. Palkkakustannukset muodostuvat kuntien yty-työntekijöille maksamista palkoista sivukuluineen. Palkkatuet sisältävät kuntien maksamiin palkkakustannuksiin saamat tuet. Palkkakustannusnetto ilmoittaa kuntien maksamien palkkojen nettokulun.

KUVAILULEHTI

<i>Julkaisija</i>	Pohjois-Savon ympäristökeskus	<i>Julkaisu-aika</i> Helmikuu 2008
<i>Tekijä(t)</i>	Pirjo Karinen	
<i>Julkaisun nimi</i>	Ympäristötyöt työllistäjänä Pohjois-Savon YTY 2004 -projektin raportti vuodelta 2007	
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>		
<i>Tiivistelmä</i>	Pohjois-Savon YTY 2004 on Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osittain rahoittama projekti, jossa koulutetaan ja työllistetään ensisijaisesti pitkäaikaistyöttömiä ympäristön kunnostustöihin, edistetään työnhakijoiden työllistymistä, parannetaan ympäristön hoidon viestintään ja edistetään ympäristön kunnostamista. Projekti käynnistyi Sisä-Savon ja Varkauden seudun kunnissa vuonna 2004. Vuonna 2005 projekti laajeni Ylä- ja Koillis-Savon kuntiin ja vuonna 2007 mukana oli 16 kuntaa. Yhteistyötahoina projektissa olivat kunnat, alueiden työvoimatoimistot ja Pohjois-Savon ympäristökeskus. Projektiin liittyvä koulutus toteutettiin työvoimakoulutuksena samanaikaisesti lisämessä, Juankoskella ja Suonenjoella. Koulutuksen tavoitteena oli antaa henkilöille valmiudet työskennellä Pohjois-Savon YTY 2004-projektissa ja edesauttaa myöhempää työllistymistä. Koulutettavat saivat tietoa ympäristönhoidon tavoitteista ja menetelmistä sekä perinteisten rakennusten kunnostamisesta. Lisäksi he suorittivat tulityö-, työturvallisuus-, tieturva I – ja ensiapu I –kortit. Koulutukseen sisältyi myös yrityksen perustamiseen, sähköisten viestintämenetelmien käyttöön ja työnhakuun liittyvät osiot. Työjakson pituus oli yleensä kuusi kuukautta. Muutamassa kunnassa työjaksoja jatkettiin vuoden 2007 loppuun saakka. Työkohteet vaihtelivat viheralueiden hoidosta maisemien avaamiseen ja luontopolkujen kunnostamisesta rakennusten kunnostamiseen. Projekti työllistämisaikutus oli 12113 henkilötyöpäivää. Julkaisussa esitetään yleiskatsaus projektin toimintaan vuonna 2007 ja esitellään kunnissa toteutettuja töitä.	
<i>Asiasanat</i>	Ympäristöhoito, kunnostus, työllistäminen, Pohjois-Savo	
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Pohjois-Savon ympäristökeskuksen raportteja 1/2008	
<i>Julkaisun teema</i>		
<i>Projektihankkeen nimi ja projektinumero</i>	Pohjois-Savon YTY 2004, S01506	
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Pohjois-Savon ympäristökeskus, Euroopan Sosiaalirahasto, Työministeriö	
<i>Projektiryhmään kuuluvat organisaatiot</i>	Ylä-Savon, Koillis-Savon, Kuopion seudun, Sisä-Savon ja Varkauden seudun työvoimatoimistot ja kunnat; lisämessä, Juankoski, Kaavi, Karttula, Kiuruvesi, Leppävirta, Maaninka, Nilsä, Rautalampi, Rautavaara, Sonkajärvi, Suonenjoki, Tervo, Tuusniemi, Varkaus ja Vesanto. Pohjois-Savon TE-keskus, Pohjois-Savon ympäristökeskus	
	ISSN	ISBN
	1796-1858 (pain) 1796-1866 (verkkot)	ISBN 978-952-11-2890-5 (nid.) ISBN 978-952-11-2892-9 (pdf)
	<i>Sivuja</i>	<i>Kieli</i>
	68	Suomi
	<i>Luottamuksellisuus</i>	<i>Hinta</i>
	Julkinen	
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>	Pohjois-Savon ympäristökeskus puh. + 358 20 690 167 telefax +358 20 490 4777	
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Pohjois-Savon ympäristökeskus, Euroopan Sosiaalirahasto, Työministeriö	
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Vammalan kirjapaino Oy, Vammala, 2008	
<i>Muut tiedot</i>		

POHJOIS-SAVON
YMPÄRISTÖKESKUS

ISBN 978-952-11-2890-5 (nidottu)

ISBN 978-952-11-2892-9 (PDF)

ISSN 1796-1858 (painettu)

ISSN 1796-1866 (verkkojulkaisu)

9 789521 128905